

SABAHATTİN ALİ ÜSTÜNE

Bekir Yıldız, aşağıdaki konuşmayı, Sabahattin Ali'nin yıldönümü dolayısıyla Nisan ayında İstanbul Töb - Der'de yapmıştır. Konuşma elimize biraz geç geçtiği için ancak bu ay yayımlıyabılıyoruz.

Arkadaşlar, Yüzlerce yıldan beri halkımızı kandırıyorlar. Burada bulunanların, hepimizin ortak yanı budur işte: Kandırılmış, ihanete uğratılmış kişileriz. Buradan sizlere, kandırılmış bir ulusun, kandırılmış kişisi olarak yalan söylememeye söz vererek konuşmama başlıyorum.

İçimizde, insanın sahip çıkması gereken bu erdemi sürdüren başkaları da vardır. Ama bu günü, şurada bırakıp geriye baktığımızda, halkımızı kandırmamış, halkını kandıranlara karşı savaşmış pek az insan görürüz.

Bu insanlardan birisi de hiç kuşkusuz Sabahattin Ali'dir. Ben Sabahattin Ali'yi yaşarken tanıyamadım. Tanıyamazdım hem. O kavgasını sürdürürken, kavgasını yaymaya çalışırken, bilindiği gibi öldürüldü.

Ben o yıllar ne yapıyordum? Yoksul bir ailenin çocuğu olarak, binbir güçle, sürdürdüğüm öğrenimin sonunda elde edebileceğimi sandığım mutlu bir hayatın avuntusuyla yaşamaktaydım. Benim gibi, milyonlarca çocuk da, yarınlara böyle bakmaktaydı.

Yıllar geçti. Kimisi, düzenin suçluluğunu, kendi suçlarıymış gibi omuzlayıp hapisanelere gönderildi. Kimisi kaçakçılığa yöneldiği için sınırlarda öldürüldü. Kimisi sınırları aşip Almanya'da, Hollanda'da, Fransa'da emeğini sattı. Kimisi, düzenle uzlaşıp halkının insanca yaşama hakkını yağma eden-

lerin kumpanyalarına katıldı. Bizim kuşak böylesine dar-madağın olurken, öbür yanda halkımızın gerek iç, gerek dış sömürden kurtulmasını düzenin değişmesine bağlamış Sabahattin Ali vardı.

Şimdi daha iyi anlıyorum: aldatanlar, aldatmak istemiyenin başına neden vura vura öldürmüşlerdi.

Yöneticiler kazanmıştı. Sabahattin Ali'yle birlikte Sabahattin Ali'nin paylaştığı düşünce de boğulmak istenmişti. Öyleyse hainliklerine daha rahat devam edebillerdi. Ettiler de.

Üç beş yıl sonra da Sait Faik öldü.

Sait Faik'in ölümünü biliyorum. O yıllar İstanbul'daydım. Ve Sait Faik'i hep bildim.

Ölüm gününde andılar. Adına ödüller koydular. Hattâ yıllar sonra, bu ödülü alabilmek için ben de can attım. Şimdi bu ödülün her yıl daha bir yaygınlaştırılarak neden verildiğini anlıyorum. Ödülü alan kimdi? Yazar mı, yoksa Sait Faik miydi?

Ödül alan yazarın kitabı, belki birkaç bin baskı fazla yapıyordu. Ünleniyordu da. Ama Sait Faik ödülüyle Sait Faik'ti daha çok yaygınlaşan, kitapları baskı üstüne baskı yapan. Duygusalıktan öte gitmeyen, yarını yaratmadan, sömürenle-sömürülen yerine, iyiyile-kötüyü yerleştirmeye çalışan ve hattâ kötüyü de bağışlatmak isteyen bir düşünceye yaygınlık kazandırılıyordu böylece.

Peki, Sabahattin Ali neden anılmıyordu? Daha doğrusu, Sabahattin Ali'ye burjuvazi, Sait Faik'e sahip çıktığı gibi neden sahip çıkmıyordu?

Birisi adına ödüller konurken, evi müze yapılırken, ötekisinin mezarı bile neden yoktu?

İşte, şimdi, sizlere bu soruları yanıtlamaya çalışacağım.

Az önce Sabahattin Ali'yi öldürmekle, yöneticiler kazanmıştı demiştim. Doğru mu bu? Eğer ölen, öldürülen etse, kemikse, doğrudur. Ama öldürülmek istenilen bir düşünceyse, dünya ayağa kalksa güç yetmez buna. Burada, Sait Faik hikâyesiyle, Sabahattin Ali hikâyesi arasındaki ayrımı belirleyecek olursak yukarıdaki pek çok soruya daha kolay yanıt bulmuş oluruz, kanısında- yım.

Ancak sözkonusu ayrıma girişmezden önce şu gerçeğin altını çizmekte yarar var: Hıncım Sait Faik'e değildir. Hıncım, Sait Faik hikâyeciliğine sahip çıkışın niteliğine karşıdır.

Sait Faik düzenin değiştirilmesiyle değil, düzenin sonuçlarıyla oyalanmış bir yazardır. Burjuvaziyle hesaplaşmak yerine, bir hippie tavırla burjuvaziden kaçmış, doğaya ve yoksul insanlara sığınmıştır.

Hayattan kaçışına karşın, sanatçı olarak içtenliğini sonuna değin korumuş bir yazardır da. Onu, burada, eksikliğinden ötürü kinamiyorum. Bu eksikliği bilen, bilinçli, hain aydınları, sustukları veya gerçekçi toplumcu edebiyatı yıpratmak amacıyla Sait Faik hikâyeciliğini, düşüncesini yaygınlaştırmak istedikleri için lanetliyorum. Ne yapacağız öyleyse? Nasıl savaşacağız bu alçaklar-la?

Ne yapacağımız, nasıl savaşacağımız apaçık ortada arkadaşlar.

Sabahattin Ali, yazdıklarıyla neyi anlatmak, neyi değiştirmek istediye, onu iyice bilmemiz, onun üzerine yürümemiz gerekiyor. O halde...

Günümüz Türkiyesinde insan, dün olduğu gibi bugün

de iş bölümünün doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak, her dilimi ele geçirilmiş, param parça edilmiş bir süreçte yaşamını sürdürüyor hâlâ. Gündelik yaşantısı içerisinde yapacakları, kendi bilincinden bağımsız bir biçimde sıraya konmuş, belli bir çerçeve içerisinde yaşamak zorunda bırakılmıştır. Biz böyle bir insana gerçekliğini öykü yoluyla sunmaya çalışırken, bu noktayı gözden irak tutmamak zorundayız. Bu zorunluluk bizi *yoğun öyküler* yazmaya götürür. Yani öncelikle yapılması gereken şey, yoğunluğu olan öyküler yazmaktır. Bir örnekle somutlamaya çalışsak: likör bardağını renkli suyla dolduralım. Bu suyu, sonra, kaçaman bir su bardağına boşaltalım. Göreceksiniz, su bardağı ağzına değin dolmuş olacak. Nasıl mı? İç içe konmuş iki su bardağının arasındaki hacim, küçükük likör bardağına eşse, büyük bardak dolmuş gibi görünür. İşte, öyküde yapılması gereken; hem gerçekle ilgisi olmayanı açığa vurmak, hem de, hilesiz bir bardağın suyunu, küçükük likör bardağına hile yapmadan sıdırabilemektir. Yeter mi bu? Çağımızdaki değişimin akıl almaz hızı her şeyi eskitiyor. Eskiyen şeylerin anlatıcısı durumuna düşmemek için bizim de anlatımımıza bir *hız* katmamız gerekiyor. Bunları yaparken, yaşadığımızla yetinmeyip yaşamakta olanla soluk almaya çalışmamız gerekmektedir. Dünya gibi, hem kendi çevremizde, hem de güneşin çevresinde dönmesini bilmeliyiz. Amacımız kapalı odalarda salt kendi suyumuz ve kendi güneşimizle çiçek yetiştirmek değildir. Hayattan kopardığımız bir tohumu, kendi suyumuz ve hayatın güneşiyle yeşertmektir. Üstelik bu öyle bir tohum olmalı ki, yer yüzünün neresine ekilirse ekilsin, orada da yeşerebilmeli-

dir. Bir de; hayatın acı gerçeklerinin katılaştırdığı ya da tam tersi gevşettiği insanlarımızı, sanatsal olanla etkileyebilmek için; bir «silkeleme» bir «buyur» edebilme ögesi olan *gerilimi* de öyküyle kaynaştırmak zorundayız.

Bütün bunları daha iyi somutlamak için Sabahattin Ali'nin «Ayrılan» isimli hikâyesini birlikte yorumlayalım isterseniz:

Bilindiği gibi, Hasan, iki küçük kardeşi ve hizmetçilik yapan annesine, köyden getirip istasyonda satacağı ayrılanla bir ekmek alacaktır.

Olaylar nasıl gelişir? İstasyona gelir, ilk trendeki yolculardan birisine sattığı ayrılanın karşılığını alamadan tren gider. İkinci treni saatlerce, soğukta, karda, istasyon binasının önünde bekler.

İşte, kanımca, Sabahattin Ali'yle, Sait Faik hikâyesinin önemli ayrımı burada düğümlenmektedir. Sait Faik olsaydı, istasyon memuru, soğukta bekliyen çocuğu içeri alırdı. Ama Sabahattin Ali olaya, insan ilişkilerine böyle bakmamaktadır. Çocuk karın altında saatlerce beklemektedir. Sorarım size hangi yazarın tavrı, insanın, insanlığın kurtuluşu açısından daha doğrudur?

Kuşkusuz, insana acılamakla, insanı sevmeyi birbirine karıştıran bilerek veya bilmeyerek kavram kargaşalığına sürüklenmiş olanlara göre doğru olan tavır Sait Faik'in ki olacaktır.

Bana göre, bize göre doğru olan tavır Sabahattin Ali'ninkidir. Neden mi?

İnsanların kurtuluşu, himaye edilmiş indirgenince, ne himaye edilen insan ne de insanlık kurtulabilir. Önemli olan muhtaç olanı, o anda ki durumdan kurtarmak de-

ğil, muhtaç olmayı yaratan ekonomik nedenleri ortadan kaldırmaktır. Sabahattin Ali, Hasan'ın kurtuluşunu ne ayrılanı satmaya, ne de istasyon memurunun vicdanına bırakmıştır. Hasanların kurtuluşunu, bir düzen değişikliğine bağlanmak istemiştir.

Altmış sonrası halkımız hızlı bir bilinçlenme sürecine girmiştir. Toplumcu edebiyatın işlevi somutluk kazanmış, yeni yazarlar gelmiştir edebiyatımıza. Özellikle hikâyede, sorunlara toplumcu gerçekçi yaklaşım, Sabahattin Ali çizgisinde geliştirilmek istenmiştir. Hattâ gereken yaygınlığı da okurdan bulmuştur, diyebiliriz. Ama, köşebaşlarını tutmuş hain eleştirmenler, yazarlar, aydınlar, gerek basın gerek radyo ve televizyon aracılığıyla, halkımızın kurtuluşunu engellemekte, dün Sabahattin Ali'yi öldürenlerin yanbaşı saf tutanlar, bugün toplumcu edebiyatın etkinliğini kırmaya çalışmaktadırlar. Bu gerçekçi bilerek, tüm hainliklerin üzerine üzerine yürümemiz, yani sanatla-politikayı birlikte sürdürmemiz gerekmektedir.

Burada şu önemli gerçeğin de altını çizmekte yarar görüyorum: Edebiyat, ideolojik mücadelenin dolaylı araçlarından biridir. Zamana ve koşullara bağlı bir biçimde öne çıkar veya ikinci plana düşer. Ama ideolojik mücadeledeki yerini ve önemini hiç bir zaman için yitirmez. Bu nedenle de edebiyatı, ideolojik eylemdeki yerini, ne yok saymak ne de abartmak doğrudur. Gün gelir, ideolojik mücadelenin doğrudan sürdürüldüğü araçlar egemen güçlerce denetlenmek istenir. O zaman bir edebiyatçı, sözgelimi bir Sabahattin Ali çıkar, kavgayı edebiyat yolu ile sürdürmeye devam eder. Göze batar, öldürülür. Gün gelir, ideolojik mücadelenin doğrudan yürütüleceği araçlar oluşur, oluşturulur. Ede-

biyat ikinci plana düşer. Ama edebiyatçı yine kavgasını sürdürür ve bu böylece sürüp gider.

Şimdi sanırım, sanatçıların neden baskı dönemlerinde boy hedefi oldukları da daha iyi bir biçimde anlaşılabilir oluyor.

Sabahattin Ali'nin düşüncesi önünde saygıyla eğilirim. Hoşça kalın.

BEKİR YILDIZ

ÇEVİRİ YANLIŞLARI VE BİR ÖRNEK

Marksist klasiklerin geçmişte yanlış çevrilmesi uzun tartışmalara yol açmıştır. Gerçekten, bu konuda gösterilen savrululuklar, kolay hoşgörülemez. Bundan sonra, bu gibi kitaplar için sıkı bir «çeviri eleştirisi» denetimi kurmak gerekiyor. Yeni yayımlanan Marx'ın 18. Brumaire çevirisini bu açıdan ele alıyoruz.

LOUIS BONAPARTE'İN ONSEKİZİNCİ BRUMAIRE'İ
Karl Marx
Köz Yayınları
Çeviren: Gülen Fındıklı
141 sayfa 12,50 Lira

Baştan aşağı vahim yanlışlarla dolu bu çevirinin burda yalnız ilk iki önsözde tesbit ettiğimiz yanlışlarına değineceğiz.

MARX'IN KİTABIN İKİNCİ BASKISINA YAZDIĞI ÖNSÖZ:

Birinci paragrafta, «...down to the middle of February» «Şubatın ortasından sonra» diye çevrilmiştir. Aslı, «...Şubat ortasına kadar» olacaktır.

Aynı paragrafın sonunda «A German publisher of extremely radical pretensions», «Oldukça radikal bir hava taşıyan bir kitapçı» olmuştur. Doğrusu, «Aşırı» (ya da «son derece») «radikal iddiaları o-